Poliitikasoovitused noorteorganisatsioonidele mõju hindamiseks

BALTIC : YOUTH : IMPACT

2022

Agency for International Programs for Youth Republic of Latvia
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
Stories For Impact
GERI NORAI
SOCIAL ENTREPRENEURSHIP ASSOCIATION OF LATVIA
EESTI NOORTE-ÜHENDUSTE LIIT
LJP NATIONAL YOUTH COUNCIL

Partnerorganisatsioonid ja esindajate nimed

Geri Norai LT
Jurgita Ribinskaitė-Glatzer ja Rūta Žulpaitė

Läti Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik
Regita Zeiļa ja Līva Švarce

Läti Noorteühenduste Liit
Marija Cīrule ja Dāniels Liecis

Stories for Impact
Jaan Aps ja Carmen Akkermann

Eesti Noorteühenduste Liit
Triin Roos

Projekti kaasrahastab Euroopa Liit läbi Erasmus+ programmi.

Euroopa Komisjoni toetus käesoleva väljaande koostamisele ei tähenda väljaandes esitatud sisu toetamist. Väljaandes esitatud sisu peegeldab vaid autorite seisukohti. Euroopa Komisjon ei vastuta selles sisalduva teabe kasutamise eest.

Dokumendi kujundas Mārīte Priede. Avaldatud aastal 2022.

Sisukord

4	Soovitused
6	Taustinformatsioon
6	Noortevaldkonna tähtsus
7	Mis on sotsiaalse mõju hindamine ja miks see on noortevaldkonnas oluline?
9	Ülevaade ja analüüs peamisest lahendatavast probleemist
14	Põhiprobleemi võimalike tagajärgede kokkuvõte
15	Ülevaade headest näidetest Balti riikides
18	Lisamaterjalid
19	Viited

Soovitused

Käesolevas osas toome välja meie soovitused tuginedes meie enda leidudele, välisuuringutele ja ekspertarvamustele, mille oleme kindlaks teinud probleemi "noortega tegelevad noorteorganisatsioonid ja sotsiaalsed ettevõtted ei mõõda süsteemselt oma mõju ega kommunikeeri oma positiivset mõju" raames ja mida on üksikasjalikult arutatud allpool. Selle põhjal oleme sõnastanud poliitikasoovitused. Need soovitused on esitatud eesmärgiga teavitada poliitikakujundajaid ja lobiste, kellel on võimalus arendada noortevaldkonna sotsiaalse mõju hindamist. Loodame, et need soovitused võimaldavad viia ellu positiivseid muutusi, mis arendavad mõju hindamist noortevaldkonnas.

01 **Tõsta teadlikkust sotsiaalse mõju olulisusest, arendada ja toetada narratiivi, mis seab sotsiaalse mõju hindamise ettepoole rahalise kasvu või suutlikkusega mõõdetavate saavutuste ees.**

Tuleks välja töötada narratiiv, mis selgitaks iga tegevuse positiivseid ja vajaduse korral negatiivseid mõjusid, samas kui organisatsioonide väärtust tuleks hinnata nende kogumõju põhjal. Narratiiv peaks keskenduma organisatsioonide potentsiaalile luua ühiskonnale suuremat väärtust kui nende positiivseid mõjusid täpsemalt mõistetakse, sihitakse, mõõdetakse ja võrreldakse.

(vt näidet 2: Eesti Kodanikuühiskonna Sihtkapital kasutab toetuse taotlusvormi, mis hõlbustab sotsiaalse mõju juhtimise selgitamist ja aitab organisatsioone koolitada sotsiaalse mõju mõõtmise planeerimisel. 4: Erasmus+ taotlusankeet sisaldab igas projektiplaanis eraldi sotsiaalse mõju juhtimise peatükki, mis tutvustab taotlejatele kontseptsiooni või julgustab täiendavalt sotsiaalse mõju juhtimisega tegelema, rohkem infot peatükis "Ülevaade headest näidetest Balti riikides").

02 **Projektide raames lisarahastuse pakkumine mõju hindamiseks.**

Vajaduse korral võib rahastajaid julgustada muutma noorteorganisatsioonide rahastamise hindamiseks kasutatavaid mõõdikuid, kasutades hästi mõistetavat ja hoolikalt läbimõeldud sotsiaalse mõju mõõtmist, mis võimaldaks ka tõhusamat ja proportsionaalsemat rahastamise korraldust, edendamist ja üldist arusaamist sotsiaalsest mõjust. Näiteks võiks organisatsiooni iga-aastaste tegevuste arvu küsimise asemel kasutada mõjule orienteeritud asjakohast mõõdikut. Kui küsite organisatsioonidelt lisatööd, tuleb selle võimaldamiseks pakkuda täiendavat toetust ja tuge.

(Vt näidet 5: Briti Nõukogu on sotsiaalse mõju juhtimise kohta välja töötanud teatud võtmenäitajad, mida on hoolikalt selgitatud, et soodustada sotsiaalse mõju mõõtmist. 6: Läti hoolekandeministeerium on välja töötanud sotsiaalse mõju mõõtmise juhiste kogumi, mis sisaldab teatud indikaatorid, mis aitavad organisatsioone nende sotsiaalse mõju juhtimise planeerimisel, rohkem infot peatükis "Ülevaade headest näidetest Balti riikides")

03 **Pakkuda tasuta, kergesti ligipääsetavaid ja hõlpsasti kasutatavaid tööriistu mõjude juhtimiseks ja/või edendada/arendada juba olemasolevaid materjale.**

Kasutajasõbralike sotsiaalsete mõjude mõõtmise materjalide laialdane kättesaadavus aitaks kaasa praeguse olukorra parandamisele, kuid hetkel selliseid ressursse napib. Olemasolevaid materjale tuleks edasi arendada, reklaamida ja need kättesaadavaks teha.

Neid vahendeid tuleks võimaluse korral pakkuda tasuta, et vähendada rahalist survet niigi piiratud eelarvega organisatsioonidele ja motiveerida nende laialdast kasutuselevõttu.

Lisaks peaksid tööriistad olema interaktiivsed ja ajasäästlikud, kuna organisatsioonidel ei ole piisavalt ressursse, et ajamahuka protsessi kaudu oma mõju hinnata. Mõju hindamise tegevused peaksid olema interaktiivsed ja kaasahaaravad, kuna küsitluste läbiviimise meetod on noorte jaoks sageli igav. Tagasiside kogumiseks soovitatakse kasutada mitteformaalseid tegevusi. Nähtav enesearengu on inspireeriv ka teistele noorteorganisatsioonis osalevatele noortele ning vahendid, mis aitasid seda positiivset mõju saavutada, aitavad motiveerida ja inspireerida ka teisi.

(Vt näide 7: Balti riikide parimate praktikate all on juba olemas mitmeid kasulikke tööriistu sotsiaalse mõju mõõtmiseks)

04 Pakkuda ja/või toetada mõju hindamise suutlikkuse suurendamise programme.

Tuleks pakkuda suutlikkuse suurendamise programme, mis keskenduvad sotsiaalse mõju hindamisele. Juba olemasolevaid programme tuleks toetada riiklikul tasandil. See võimaldab noorteorganisatsioonides töötavatel inimestel arendada vajalikke oskusi, mis on vajalikud sotsiaalse mõju tõhusaks hindamiseks.

(Vt näidet 1: Norra toetused pakuvad vähemalt 15% eraldatavast summast spetsiaalselt suutlikkuse suurendamiseks ja Leedus hõlmab see ka mõju mõõtmist. 3: Heateo Sihtasutus toetab korraga väikest hulka mõjukaid algatusi, pakkudes nii rahalist kui mitte rahalist tuge pühendunud meeskonnalt ja pro-bono ekspertidelt. Rohkem infot peatükis "Ülevaade headest näidetest Balti riikides").

05 Lisarahastuse pakkumine mõju hindamiseks

Sotsiaalse mõju mõõtmise praktikate otserahastamine noorteorganisatsioonidele ja sotsiaalsetele ettevõtetele võimaldaks neil seda oma töö olulist aspekti tõhusalt teostada. See juba toimub mõnel pool, näiteks Norra toetustega, kus suutlikkuse suurendamiseks, sealhulgas sotsiaalse mõju mõõtmiseks, antakse 10% lisaraha. See vähendab finantssurvet ja sellega seotud stressi noorteorganisatsioonides töötavatele inimestele ning võimaldab selget eelarvestrateegiat.

(Vt näide 1: Norra toetused võimaldavad 10% rahastusest kasutada suutlikkuse suurendamiseks, sh mõju mõõtmiseks. Rohkem infot peatükis "Ülevaade headest näidetest Balti riikides")

06 Tagada, et mõjuindikaatorid riiklikes strateegiadokumentides kajastaksid otseselt noorte heaolu ning kaasata noorte esindajad ja mõju valdkonna eksperdid strateegilise planeerimise protsessidesse.

See on hädavajalik, et pakkuda kõige mõjukamaid ja positiivseid teenuseid ja tulemusi kõige olulisematele sidusrühmadele. Kui teenuse kasusaajad on dialoogi kaasatud, saavad organisatsioonid täpselt keskenduda sellele, mis on kasulik noortele, nende tulevikule ja ühiskonnale tervikuna.

Taustinformatsioon

Noortevaldkonna töö tähtsus

Noorteorganisatsioonid, mittetulundusühingud ja sotsiaalsed ettevõtted koos teiste seotud organisatsioonidega mängivad Balti riikides olulist rolli, kuna nad töötavad otse noortega ja toovad ühiskonnale mitmel viisil kasu. Paljud uuringud näitavad noorteorganisatsioonide tähtsust ühiskonna arengus, näiteks mõju inimkapitalile, sotsiaalsele kapitalile, hoiakutele, kodanikuaktiivsusele jne (Holton, Watkins ja Siladi, 2016; Dunne, Ulicna, Murphy ja Golubeva, 2014). Nendes uuringutes on järeldatud, et kuigi noortevaldkonnas tegevusel organisatsioonidel on teadaolevalt suur positiivne mõju, ei ole see mõju alati garanteeritud ning nõuab asjaomaste organisatsioonide hoolikat kontrolli ja jälgimist. Teisest küljest on ÜRO (2010) leidnud, et noorteprojektidesse vähe investeerimine toob kaasa märkimisväärseid sotsiaalseid, majanduslikke ja poliitilisi kulusid, mis tõestab, et noored on riikide majanduste, ühiskondade ja demokraatiate tuleviku jaoks kriitilise tähtsusega ning et töö noorte heaolu jaoks on võtmetähtsusega. See töö hõlmab noortele võimaluste loomist oluliste teadmiste, oskuste ja kogemuste omandamiseks, noorte abistamist probleemide ja väljakutsetega toime tulemisel, enesetunde ja enesekindluse parandamist, säästva arengu eesmärkide saavutamisele kaasa aitamist kohalikul, riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil, samuti panustada teistesse ühiskonna valdkondadesse.

Noorteorganisatsioonidel on sageli raskusi oma täpse väärtuse ja nende poolt loodava mõju kavandamise, mõõtmise, kirjeldamise, hindamise ja kommunikeerimisega. Küsimusele, miks nende töö on oluline, miks nad peaksid rahastama ja mis on nende töö tulemusel muutunud, võivad nad vastata enamasti ebamääraselt ega oska tuua ühtegi selget näidet. Neil organisatsioonidel puudub suutlikkus ja oskused väljendada oma töö mõju konkreetsete numbrite, faktide ja lugudega ning seetõttu on teistel huvirühmadel, kogukondadel ja ühiskonnal laiemalt vähe põhjust nende tööd toetada.

Viie Balti riigi partnerorganisatsioonide ühisprojekti eesmärk on uurida sotsiaalse mõju hindamise teemat ning aidata kaasa sotsiaalse mõju hindamise teadmiste, oskuste ja tunnustamise kasvule. Kõik partnerorganisatsioonid on oma valdkonna - sotsiaalne ettevõtlus, noorsootöö, mõju hindamine - liidrid ning kõik on pühendunud ja motiveeritud integreerima projekti tööriistu, tulemusi ja tegevusi oma igapäevatöösse ning levitama projekti tööriistu ja tulemusi oma liikmete ja partnerite võrgustike kaudu.

[1] Selles dokumendis viidatud organisatsioonide hulka kuuluvad: noortega tegelevad organisatsioonid ja sotsiaalsed ettevõtted, noorteorganisatsioonid, noortevaldkonna katusorganisatsioonid.

[2] Sotsiaalsed ettevõtted on ettevõtted, mille esmased eesmärgid on seotud sotsiaalsete teemadega. Need ettevõtted püüavad maksimeerida kasu ühiskonnale ja keskkonnale, kasutades kasumit peamiselt sotsiaalprogrammide rahastamiseks.

Mis on sotsiaalse mõju hindamine ja miks on see noortevaldkonnas oluline?

Organisatsiooni või ettevõtte sotsiaalne mõju on viis kirjeldada nende mõju inimestele, ühiskonnale või ümbritsevale keskkonnale. Seda võib mõista lihtsalt organisatsiooni tegevusest põhjustatud muutuste mõõtmisena. Iga sotsiaalse organisatsiooni eesmärk peaks olema üldine positiivne mõju, püüdes samal ajal tegeleda sotsiaalse ebaõigluse ja väljakutsetega, kuigi võib esineda soovimatuid negatiivseid mõjusid ning seda tuleks ka mõõta ja arvesse võtta.

Positiivsed mõjud on üldiselt seotud organisatsiooni missiooni, visiooni ja peamiste eesmärkidega. Samuti võib olla palju soovimatuid positiivseid mõjusid, näiteks kui organisatsiooni eesmärk on peamiselt noorte harimine ja kaasamine, arendatakse samal ajal ka projekti juhtimise ja meeskonnatöö oskusi.

Negatiivsed mõjud võivad ilmneda siis, kui tegevused on puudulikud, ebaefektiivsed või madala kvaliteediga, nt kui noored saavad "halbu" või "igavaid" kogemusi, ilma et neil oleks võimalik nende üle järele mõelda, neist õppida või areneda. Negatiivsed mõjud võivad ilmneda ka alternatiivkuludega seoses, nt kui väiksema mõjuga tegevustes osalemiseks kuluvat aega oleks saanud tõhusamalt kasutada suurema mõjuga tegevustes osalemiseks. Lihtsamalt öeldes, et organisatsioon oleks edukas, peaksid nad püüdma maksimeerida oma positiivset mõju, minimeerides samal ajal võimalikku negatiivset mõju.

Mõju, mida noorteorganisatsioon tavaliselt taotleb, hõlmab selliseid aspekte nagu noorte hoiakute mõjutamine; noorte teadmiste, hoiakute, oskuste ja kogemuste täiendamine ning nende noorte elutingimuste otsene parandamine, kellega nad töötavad. Noori võimestavate sotsiaalsete mõjude tagajärjed võivad avaldada positiivset ja edasiviivat mõju kogu ühiskonnale, kusjuures ühe valdkonna saavutused toovad kasu ka teistes – jõustatud noortest saavad produktiivsed, sotsiaalselt teadlikud täiskasvanud ning nad on vähem seotud kuritegevusega või kannatavad mitmesuguste tervise- või käitumisprobleemide käes.

Sotsiaalse mõju mõõtmine on oluline, kuna see võimaldab organisatsioonidel mõista oma töö tähtsust, parendada oma tööd ning näidata oma tulemusi partnerorganisatsioonidele, valitsustele ja rahastajatele. Leedu Sotsiaalsete Ettevõtete Assotsiatsiooni (2020) uuringu kohaselt on sotsiaalse mõju mõõtmine sotsiaalse ettevõtluse oluline osa, kuna see on peamine motiveeriv, miks valitsus on valmis organisatsiooni toetama.

Sotsiaalse mõju narratiivi ülesehitamise tähtsus Balti riikides

On üliioluline luua narratiiv sotsiaalse mõju ja selle juhtimise ümber, et seda saaks vaadelda valitsusväliste organisatsioonide ja sotsiaalse ettevõtluse ökosüsteemide arengu keskse osana. See toob kaasa tõhusama suhtluse ja poliitika muudatused, mis mõjutavad selle valdkonna poliitika positiivset mõjutamist ja sotsiaalsete probleemide paremat käsitlemist. Tõhusa narratiivi ülesehitamine avaliku poliitika kujundamisel koosneb mitmest teoreetilisest etapist, mis põhinevad tõhusal jutuvestmisel (Crow & Jones, 2018). Seda ilmestab viis, kuidas Eesti valitsus lõi mõjuka algatuse "Startup Estonia" (2022) idufirmade ökosüsteemi arendamise teemal, mis viib dünaamilise ja eduka startup-ökosüsteemi ja ettevõtluse edendamiseni, keskendudes sidusrühmade harimisele. Sarnast lähenemist võiks kasutada sotsiaalse mõju ja vabaühenduste ökosüsteemi edendamiseks ja arendamiseks Balti riikides.

Teadlikkuse tõstmiseks sotsiaalse mõju olulisusest arendage ja toetage narratiivi ennetavalt, eelistades positiivset sotsiaalset mõju rahalise kasvu või suutlikkusega mõõdetavatele saavutustele.

Ülevaade ja analüüs peamisest lahendust vajavast probleemist

Selleks, et mõista, milline on sotsiaalse mõju hindamise hetkeolukord ja mida on võimalik muuta, viidi läbi vajaduste hindamine (Zeiļa jt, 2021). Partnerorganisatsioonidega üheskoos läbi viidud uuringu ja süvaintervjuude põhjal leiti, et peamine probleem on, et noortega tegelevad organisatsioonid ja sotsiaalsed ettevõtted ei tegele süsteemselt oma mõju hindamisega ega tea, kuidas oma positiivset mõju kommunikeerida. Lisainfot saab allpool, kus toome välja probleemi kõige olulisemad aspektid koos illustreerivate näidetega, mis põhinevad uurimistulemustel.

Probleemipuu

1. Millist probleemi soovid lahendada?
Vali ÜKS organisatsioonisisene või -väline probleem.

2. Põhjused
Miks see probleem üldse esineb?

3. Tagajärjed
Milliseid negatiivseid tagajärgi see probleem kaasa toob?

4. Pärast põhjuste kindlakstegemist
Tõmba ring ümber nendele põhjustele, millele sinu organisatsioon keskendub.

5. Pärast tagajärgede kindlakstegemist
Tõmba ring ümber nendele tagajärgedele, mida su organisatsioon oma mõju välja-selgitamiseks mõõdab.

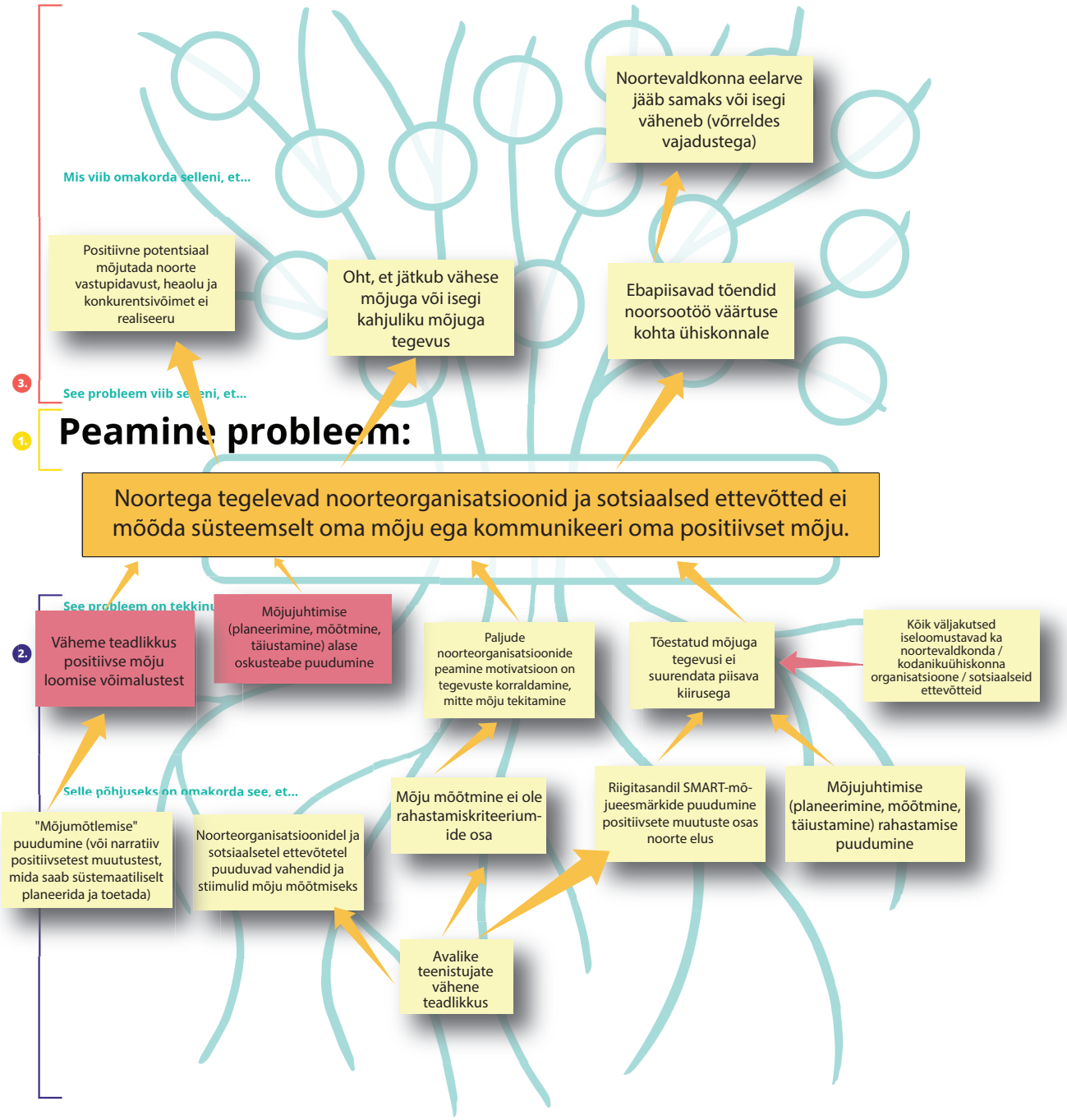

"Noortega tegelevad noorteorganisatsioonid ja sotsiaalsed ettevõtted ei mõõda süsteemselt oma mõju ega kommunikeeri oma positiivset mõju."

a: Puudulikud teadmised sotsiaalse mõju kontseptsioonist, sh ei saada aru, miks see noortevaldkonna kontekstis oluline on. See on oluline mitmel tasandil.

i; Avalike teenistujate ja poliitikakujundajate vähene teadlikkus sotsiaalse mõju hindamisest vähendab tõenäoliselt noortega tegelevate organisatsioonide ja sotsiaalsete ettevõtete töö prioriteetide seadmist ning piirab projektide ja kampaaniate elluviimist, mis avaldaksid noortele positiivset mõju.

Mõõdikud, mida valitsusorganisatsioonid kasutavad noorteorganisatsioonide tõhususe hindamisel, põhinevad sageli vaid organisatsiooni liikmete arvul või nende üritustel ja projektides osalejate arvul, kuid ei võta arvesse muid faktoreid, mis näitaksid positiivse mõju määra. Selle ebasobiva mõõdiku kasutamine annab kvantitatiivsed andmed, kuid ei aita noorteorganisatsioonidel mõtestada, millest mõju nad noortele avaldavad. See omakorda mõjutab seda, kas noorteorganisatsioonid suudavad oma liikmetele anda piisavalt tugevaid argumente, et organisatsiooni töös kaasalöömist jätkata. Läti noortevaldkonna probleemide uuringu (2020) andmetel on märgata noorte osaluse vähenemist noorteorganisatsioonide töös. Aastatel 2010-2011 kogutud andmete ja 2020. aastal kogutud andmete võrdlus näitas noorte kaasatuse langust vabaühendustes ja nende tegevuses 9,20%-lt aastatel 2010-2011 0,9%-le 2020. aastal. Samuti selgus uuringust, et noorte osalus vabatahtlikus töös on vähenenud kolm korda ja et 80% uuringus osalejatest polnud kunagi vabatahtlikuna tegutsenud. Need on murettekivad numbrid ning nõuavad reageerimist.

Avaliku sektori vähest huvi näitab ka fakt, et noorteühenduste mõju Eestis on uuritud vaid ühel korral. Riigikantselei ja Eesti Noorteühenduste Liidu tellitud uuringust (2018) selgus, et enamus noorteühendusi mõõdavad organisatsiooni tegevust ja tulemusi ebaühtlaselt ega hinda oma tegevuste mõju. Uuring tõi esile andmete kogumise sisulise mõõtmise puudumise. Veelgi enam, kui küsitluses osalejad kogusid tagasisidet, siis ei tehtud seda nii, et andmeid oleks võimalik omavahel võrrelda ja neist õppida. Seega jääb tegevustes osalemise mõju tavaliselt mõõtmata. Analüüsis märgiti, et läbimõeldud organisatsiooni tegevused ja ülesannete jaotus ei tähendanud automaatselt rohkem liikmeid ega mõjusat tegevust.

ii; Potentsiaalsete investorite vähene teadlikkus sotsiaalse mõjust mõjutab tõenäoliselt valitsusväliste organisatsioonide ja noorteorganisatsioonide rahastamist, piirates nende suutlikkust tõhusalt projekte ellu viia ja sidusrühmadele teenuseid pakkuda.

Leedu Sotsiaalsete Ettevõtete Assotsiatsiooni (2021) sotsioloogilise uuringu järgi mõistetakse sotsiaalse mõju mõõtmist sotsiaalse ettevõtluse olulise osana ning see on ka valitsuste peamine motivatsioon seda tüüpi organisatsioone toetada. Siiski puuduvad selged stiimulid sotsiaalse mõju mõõtmiseks.

Meie poolt läbiviidud veebiküsitluses (Zeiļa jt, 2021) ütlesid 26 küsitletud organisatsiooni, kes oma organisatsiooni mõju mõõtsid, et mõju mõõtmine aitab neil mõista oma rolli ühiskonnas ja näha, kas nende tegevus loob tõesti muutuseid osalejate elus. Samuti leidsid mõju mõõtjad, et sotsiaalse mõju mõõtmine on üliolulline, et teenida välja avalikkuse ja oma partnerite usaldus, saada rahalisi vahendeid ja tõestada oma töö tähtsust rahastajate jaoks. Mõju mõõtnud 26 organisatsioonist 13 märkisid, et mõõtsid kõikide oma tegevuste mõju, 7 organisatsiooni, et mõõtsid ainult rahastatud projekte rahastaja ootuste alusel, ja 9, et mõõtsid ainult teatud tegevuste mõju, mida nad pidasid kõige olulisemaks. Lisaks väitsid mõned vastajad, et mõõtsid ainult projektis osalejate ja vabatahtlike arvu.

Need arvud viitavad laialdaselt kasutatava mõju hindamise süsteemi puudumisele ja sotsiaalse mõju mõõtmise ebajärjekindlusele organisatsioonide lõikes. Vajadust paremate mõju hindamise vahendite järele rõhutasid ka need, kes oma mõju juba mõõdavad, ning rõhutati vajadust rohkemate teadmiste järele selle osas, kuidas nende sotsiaalset mõju tõhusalt ja järjepidevalt hinnata.

iii; Vähene teadlikkus sotsiaalse mõju hindamisest noorteorganisatsioonide ja sotsiaalsete ettevõtete endi seas mõjutab tõenäoliselt organisatsioonide fookust, suunda ja tõhusat strateegiat, mis võiks tuua kasu selgest ja hõlpsasti seletavast arusaamast oma eesmärkide ja sihtrühmade osas.

Seda mõistmise ja teadmiste nappust illustreerivad mitmed uuringud, näiteks Oxford Research Balticsi 2021. aasta uuring leidis, et Lätis on sotsiaalne mõju endiselt vähetuntud mõiste, mida tõlgendatakse vastavalt konkreetsete organisatsioonide seisukohtadele ja millest paljud organisatsioonid polnud üldse kuulnudki. See rõhutab vajadust suurendada teadlikkust sotsiaalsest mõjust ja selle hindamisest noortevaldkonnas. Samas aruandes väideti, et vaid 1/3 sotsiaalsetest ettevõtetest mõõdavad oma sotsiaalset mõju (või mõõdavad seda osaliselt), kuid isegi sellele arvule ei saa loota, kuna arusaam sotsiaalse mõju mõõtmisest on sotsiaalsete ettevõtete lõikes väga erinev. Sotsiaalsete ettevõtete motivatsioon oma sotsiaalset mõju mõõta põhineb nende enda vajadustel ja välistel nõuetel. Organisatsiooni sotsiaalse mõju hindamine on võimalus mõista, kas organisatsiooni tegevus on saavutanud seatud eesmärgid ja kas see tegevus on osutunud piisavalt mõttekaks.

Lisaks näitasid OECD aruanne (2019) sotsiaalse ettevõtluse ja sotsiaalse ettevõtluse edendamise kohta Leedus ning Euroopa Komisjoni hiljutised aruanded teemal „Sotsiaalsed ettevõtted ja nende ökosüsteemid Euroopas", milles kirjeltati üksikasjalikult olukorda Lätis ja Eestis, et sotsiaalse mõju hindamine ja sotsiaalse mõju hindamise aruandlus koguvad aeglaselt oma riigi sotsiaalsete ettevõtete ökosüsteemide sihtrühmade tähelepanu. Rahastajad, nii avalikust kui erasektorist, nõuvavad sotsiaalsetelt ettevõtetelt oma majandusliku ja sotsiaalse väärtuse hindamist, samas enamik sotsiaalseid ettevõtteid pole veel sotsiaalse mõju hindamise ja aruandluse kultuuri omaks võtnud. See viitab selgele seosele sihtrühmade ootuste ja nõuete ning sotsiaalsete ettevõtete ja noorteorganisatsioonide väljundi ja praktika vahel. Lisaks näitab see, et sotsiaalse mõju hindamine võib osutuda võimsaks vahendiks, mis aitab sotsiaalsetel ettevõtetel tõeta teadlikkust enda tegevusest ja saada juurdepääs rahalistele vahenditele.

Riigikantselei ja Eesti Noorteühenduste Liidu koostöös läbi viidud Eesti noorteühenduste suutlikkuse ja mõju uuringu tulemuste (2018) kohaselt on noorteühendustel juhtidel raskusi igapäevategevuste ja mõju eesmärkide sidumisega. See viitab vajadusele paremini mõista sotsiaalse mõju kontseptsiooni ning strateegiat, mida saaks arendada läbi teadlikkuse tõstmise ja koolituste kaudu.
Meie poolt läbi viidud veebiküsitluses (Zeiļa jt, 2021) selgus, et Lätis hindasid 13 organisatsiooni 19st oma mõju, Eestis vaid 7 organisatsiooni 19st ja Leedus 6 organisatsiooni 19st. Tuleb arvestada, et need tulemused põhinevad vastajate hinnangul, mis sõltusid organisatsiooni endi tõlgendustest oma mõju hindamise kohta ja mis ei põhine ühtsel raamistulikul. OECD aruande (2019) kohaselt on sotsiaalsest mõjust rääkides mitmeid erinevaid arusaamu selle osas, mis sotsiaalne mõju on ja kuidas seda hinnata ning see tekitab tihti segadust ja pingeid.

b. Puudub ühine arusaam ja süsteemne lähenemine sotsiaalse mõju hindamisele, mis aitaks sotsiaalset mõju edukalt planeerida, hinnata ja avalikustada.

Lisaks sellele, et organisatsioonide teadlikkus sotsiaalse mõju osas on vähene, puudub arusaam ka selle osas, kuidas sotsiaalse mõju hindamist läbi viia. Samuti on puudus vahendistest, mis võimaldaksid sotsiaalset mõju edukalt planeerida, hinnata ja avalikustada. Meie poolt läbiviidud intervjuudest (Zeiļa jt, 2021) selgus, et noorteorganisatsioonidel ja sotsiaalsetel ettevõtetel pole vajalikke teadmisi, kuidas mõju hinnata ja mõju hindamise süsteemi on raske välja mõelda.

OECD aruande (2019) kohaselt on sotsiaalse mõju juhtimiseks ja hindamiseks vajalik suutlikkus ja oskused napid ning sotsiaalsed ettevõtjad rõhutavad, et neil on suuri raskusi asjakohaste vajalike oskustega töötajate leidmisel. Lisaks rõhutatakse, et sotsiaalse mõju mõõtmise ja aruandluse alane koolitus on kulukas ning praktilisi oskuste arendamise võimalusi on liiga vähe.

Seega, puudub selge lähenemisviis, mis aitaks tõsta teadlikkust sotsiaalse mõju juhtimise osas ning looks juurdepääsu vahenditele, mis aitaksid valdkonda arendada. See on miski, millega tuleb tegeleda, et anda organisatsioonidele võimalus sotsiaalse mõju hindamise valdkonnas arenguhüpe teha. Olukorda aitaks parandada sotsiaalse mõju valdkonna ekspertide arvu kasvatamine ning koostöö teadlastega, et määratleda selged parameetrid, mille järgi sotsiaalset mõju hinnata.

c: Puuduvad vahendid, sealhulgas raha, inimressursid ja aeg ning nendega seotud stiimulid, et motiveerida sotsiaalset mõju hindama.

Üks oluline tegur, mis põhjustab sotsiaalse mõju juhtimise nappust, on sihtotstarbelise rahastuse puudumine. Organisatsioonid on regulaarselt andnud tagasisidest, et neil on raskusi sotsiaalse mõju juhtimiseks vajaliku aja leidmisega, kuna neil on puudu vajalik tööjõud ning nad ei ole suutelised selliseid projekte rahastama. Probleemi süvendab ka asjaolu, et mõju hindamine ei ole üldiselt osa projektide rahastamise kriteeriumitest, mis tähendab, et selleks ei eraldata eraldi toetust.

Vilniuse ülikooli uuringu (2019) kohaselt peetakse sotsiaalsete mõjude juhtimist sotsiaalse äri kontseptsiooni osaks, kuid kuna selle mõõtmine suurendab organisatsiooni kulusid, võivad osad organisatsioonid sellega tegeleda vähem või üldse mitte ning see omakorda vähendab nende konkurentsivõimet. See on eriti problemaatiline kui noorteorganisatsiooni eelarve jääb samaks või seda kärbitakse kokkuhoiu tõttu, hoolimata teenuse kasutajate kasvavast vajadusest. Organisatsioonidel võib olla raske nendele eelarvekärbetele vastu vaielda ja rahastust otsida, kui nad ei suuda oma töö väärtust tõestada, mistõttu annaks hästi läbi viidud mõju mõõtmine, mida on lihtne näidata, suurema konkurentsieelise.

Uurides sotsiaalse mõju hindamisega kaasnevaid väljakutseid rõhutavad sotsiaalsed ettevõtjad aja- ja inimressurssi puudust: *"Soovin organisatsiooni mõju hinnata, sest mind huvitab, kui kaugele meie tegevus jõuab ja mis on sellel mõju, aga meil pole selleks ressursse. Seega jätkame nii nagu varem teinud oleme. Küll aga oleksime nõus osalema sotsiaalse mõju hindamise protsessis, kui see oleks taskukohane ja keegi teine seda korraldaks"*

d: Puuduvad riiklikud SMART (konkreetsed, mõõdetavad, saavutatavad, asjakohased ja ajastatud) mõju eesmärgid ja näitajad positiivsete muutuste kohta noorte elus.

Riiklikud arengudokumendid, mis kirjeldavad valitsuse strateegiat Balti riikides ja noorteühenduste rahastamismudel, soosivad rahastamise kriteeriumina noorteühenduste liikmete arvu, mitte mõju.

Eraldi mõju eesmärke ei ole sõnastatud ning seega puudub täpne arusaam sotsiaalsest mõjust. Selle kriteeriumi puuduseks on noorte vajadustega mitte arvestamine ning noorte mitte kaasamine otsustusprotsessi. Samuti on puudu sotsiaalse mõju ekspertide konsulteerimine.

Põhiprobleemi võimalike tagajärgede kokkuvõte

Allpool on lühike kokkuvõte, mis kirjeldab ülalkirjeldatud probleemist tulenevaid võimalikke negatiivseid tagajärgi.

a: Tõestatud mõjuga tegevusi ei laiendata piisava kiirusega, kuna nende tõhusust tõendav teave ei ole kergesti kättesaadav ega kergesti mõistetav.

b: Noorsootöö väärtust ei suudeta ühiskonnale piisavalt tõestada. See tähendab, et organisatsioonid ei suuda oma tähtsust ja mõju erinevatele huvigruppidele piisavalt tõestada ning seetõttu ei suudeta noortevaldkonna rahastamist suurendada.

c: Väikese mõjuga, ebatõhusaid ja isegi potentsiaalselt kahjulikke tegevusi jätkatakse, kuna ilma mõju hindamata on raske aru saada, millist mõju sihtrühmale avaldatakse ning mida tuleks muuta, et paremaid tulemusi saavutada.

d: Potentsiaal mõjutada noorte heaolu ja konkurentsivõimekust ei realiseeru, kuna ressursside ebatõhus kasutamine toob kaasa vähem tõhusad tulemused teenusekasutajatele, avaldades negeviivset mõju noorte elule ja takistades seeläbi ühiskonna kui terviku arengut.

Ülevaade headest näidetest Balti riikides

Balti riikide organisatsioonidel on mitmeid näiteid sotsiaalse mõju hindamise headest tavadest, mille üksikasjad leiate uuringust (Zeiļa, jt, 2021). Nende hulka kuuluvad mitmesugused tõhusad andmete kogumise meetodid, nagu seire, üritused, foorumid, küsimustikud ja uuringud jne. Mitmed organisatsioonid on jaganud oma parimaid praktikaid, kuidas tõhusalt oma sotsiaalset mõju hinnata. Soovitused ja näited on kättesaadavad siin. See nimekiri ei ole kaugeltki lõplik, kuid annab mõned töötavad näited, mis võiksid olla inspiratsiooniks Balti riikide organisatsioonidele. Vaatame aga lisaks, kuidas erinevad fondid ja organisatsioonid läbi toetuste andmise Balti riikides mõju hindamist soodustavad.

Norra toetused pakuvad vähemalt 15% toetuse summast spetsiaalselt suutlikkuse suurendamiseks ja Leedus hõlmab see mõju mõõtmist.

Allpool on toodud täiendavaid näiteid avaliku sektori toetuste andjate sotsiaalse mõju juhtimise headest tavadest, sealhulgas Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) ja Norra toetuste lähenemisviisist, mis on Islandi, Liechtensteini ja Norra panus majanduslike ja sotsiaalsete erinevuste vähendamiseks ning kahepoolsete suhete tugevdamiseks erinevate EL-i liikmesriikidega, sealhulgas Baltikumiga. Aktiivsete Kodanike Fond (ACF) eraldab Leedus vähemalt 15% toetuse summast suutlikkuse arendamisele ja jätkusuutlikkusele, mis hõlmab ka mõju hindamist. Selle eesmärgiks on anda organisatsioonidele rahalist tuge, et oma jätkusuutlikkusega, sh mõju hindamisega, tegeleda, aga loob ka selge arusaama, et nende teemadega on organisatsioonidel vaja tegeleda. Omakorda aitab see organisatsioonidel oma edusamme ja tõhusust mõõta. (Aktiivsete Kodanike Fond, 2021)

Kodanikuühiskonna Sihtkapital kasutab toetuse taotlusvormi, mis aitab selgitada sotsiaalse mõju juhtimist ja aitab organisatsioone koolitada sotsiaalse mõju mõõtmise planeerimisel.

Eesti vabaühenduste ja sihtasutuste fond Kodanikuühiskonna Sihtkapital on järk-järgult muutnud oma toetuse taotlusvormide struktuuri ja küsimusi, et võimaldada taotlejal paremini mõtestada sotsiaalset mõju ja sotsiaalse mõju potentsiaali. Sihtasutuselt saavad toetust teiste valdkondade hulgas ka kõik noortega tegelevad mittetulundusühingud ja sihtasutused (sh sotsiaalsed ettevõtted).

Näiteks algab taotluse profiili täitmine jaotisega organisatsiooni eesmärkide ja peamiste tulemusnäitajate kohta. Kõik taotlejad, kes ei ole oma tulemusi ja mõju kvantitatiivselt mõõtnud, võivad anda selgitusi selle kohta, kuidas nad on oma edusamme kvalitatiivselt jälginud. Sellised jaotised toimuvad ka õppematerjalidena organisatsioonidele, kes pole veel oma mõju hinnanud ja analüüsinud. Sihtasutusele taotlusi esitatavate riiklike, piirkondlike ja kohalike kodanikuühiskonna organisatsioonide (sh sotsiaalsete ettevõtete) arv jääb 100-200 vahele. See tähendab, et taotluse ülesehitus ja esitatavad küsimused mõjutavad mõne aasta jooksul enamikku Eesti aktiivsetest kodanikuühiskonna organisatsioonidest. (Kodanikuühiskonna Sihtkapital, 2022)

Heateo Sihtasutus toetab korraga väikest hulka mõjukaid algatusi, pakkudes nii rahalist kui ka mitterahalist tuge pühendunud meeskonnalt ja pro-bono ekspertidelt.

Heateo Sihtasutus on esimene sotsiaalse ettevõtluse filantroopia fond Eestis. Nad aitavad käivitada mõjukaid algatusi, mis lahendavad aktuaalseid probleeme Eesti ühiskonnas. Sihtasutus tegeleb hariduse, sotsiaalse ebavõrdsuse, rahvatervise ja keskkonna küsimustega. Nad toetavad korraga küll väikest hulga mõjukaid algatusi, aga pakuvad neile nii rahalist kui mitte rahalist tuge pühendunud meeskonnalt ja pro-bono ekspertidelt.

Osa toetusest on alati mõeldud algatuste mõju juhtimise parandamisele. Toetus võib hõlmata mõju eesmärkide ja näitajate täpsustamist, süsteemide loomist andmete kogumiseks ja analüüsiks, aga ka kvaliteedi ja mõju tõendite uurimist. Paljud algatused, mida Heateo Sihtasutus on aastate jooksul toetanud, aitavad kaasa noorte heaolu parendamisele, näiteks Kiusamisvaba Kool (KiVA) ja SPIN programm. Enamik neist algatustest on tõestanud Eesti ühiskonnas oma tugevat mõju. (Heateo sihtasutus, 2022)

Erasmus+ taotlusvorm sisaldab eraldi sotsiaalse mõju juhtimise peatükki, mis tutvustab taotlejatele kontseptsiooni või julgustab sotsiaalse mõju juhtimise edasist hindamist.

(kõigis Balti riikides) Erasmus+ projektid on hea näide sotsiaalse mõju juhtimisest, kuna igas projektiplaanis on eraldi sotsiaalse mõju peatükk. See julgustab iga projekti puhul läbi mõtlema sotsiaalse mõju teema ning annab taotlejatele ülevaate projekti tõhususest. (Euroopa Komisjon, 2021)

Briti Nõukogu on sotsiaalse mõju juhtimise kohta välja töötanud teatud võtmenäitajad, mida on hoolikalt selgitatud, et julgustada sotsiaalse mõju hindamist.

(kõigis Balti riikides) Toetuse andja vaatenurgast võiks ära märkida Briti Nõukogu lähenemise – Briti Nõukogu on Ühendkuningriigi rahvusvaheline kultuurisidemete arendamise ja haridusvõimaluste avardamisega tegelev organisatsioon. Organisatsioon tegutseb kuuel kontinendil ja enam kui 100 riigis, luues iga päev rahvusvahelisi võimalusi. Seoses oma strateegiaga on nad välja töötanud teatud võtmenäitajad, mida paluvad projekti elluviimisel aidata saavutada. Aruandluse etapis kombineeritakse kvalitatiivsed näitajad ja osalejate lood, et illustreerida võtmenäitajate püüdlusi, konteksti ja tähendust.

Läti hoolekandeministeerium on välja töötanud sotsiaalse mõju mõõtmise juhendi koos teatud näitajatega, mis aitavad organisatsioonidel oma sotsiaalse mõju juhtimist planeerida.

Läti hoolekandeministeerium on välja töötanud sotsiaalse mõju mõõtmise juhised koos teatud näitajatega, mis aitavad organisatsioonidel oma sotsiaalse mõju hindamist planeerida. See põhineb MIIA metoodikal, mille üksikasjad leiate veebisaidilt "Mõju nõuanne", mis on saadaval siin:

https://www.investingforgood.co.uk/impact-advisory

Sotsiaalse mõju mõõtmiseks on juba mitu kasulikku tööriista

Lisaks ülaltoodud algatustele on sotsiaalse mõju mõõtmiseks olemas mitmeid kasulikke tööriistu, näiteks Enterprise Lithuania Sotsiaalse ettevõtluse platvorm, mille on välja töötanud meie partnerorganisatsioon Geri Norai (2020). Enterprise Lithuania on Leedu majandusministeeriumile kuuluv mittetulundusühing ning sealne tööriist hõlbustab oluliselt organisatsioonide püüdlusi mõõta oma sotsiaalset mõju ning aitab neil koostada strateegiaid oma mõju hindamise parendamiseks.

Sotsiaalkindlustus- ja tööministeeriumi alluvuses asuv noorteasjade osakond kogub kokku kogu kättesaadava statistika ja mõju-uuringud, mis on seotud Leedu noortega, ning salvestab kõik oma veebisaidile ühte hõlpsasti juurdepääsetavasse kohta.

Sotsiaalkindlustus- ja tööministeeriumi alluvuses asuv noorte osakond koondab kõik Leedu noortega seotud uuringud ja statistika oma kodulehele kokku, et andmed oleksid kõigile hõlpsasti leitavad. See hõlbustab noorteorganisatsioonide mõjude planeerimiseks vajaliku teabe leidmist ja nende mõju tulemuste hindamist.

Lisamaterjal

Lisaks käesolevale dokumendile hõlmas projekt ka uuringut, parimate praktikate ülevaadet ja mõjude hindamise tööriistakasti.

- ***Vajaduste hindamine ning parimate praktikate ülevaade ja soovitused, dokumendi leiad siit:*** *https://enl.ee/wp-content/uploads/2021/06/Needs_asessment_EE_with_links.pdf*

- ***Mõju hindamise tööriistakast, materjalid leiad siit:*** *https://storiesforimpact.com/toolbox/*

- ***Juhised sotsiaalse mõju kommunikeerimiseks noorteühendustele ja noortega tegelevatele sotsiaalsetele ettevõtetele, dokumendi leiad siit:*** *https://enl.ee/wp-content/uploads/2022/06/Juhised-sotsiaalse-moju-kommunikeerimiseks-noorteuhendustele-ja-noortega-tegelevatele-sotsiaalsetele-ettevotetele.pdf*

Project BALTIC : YOUTH : IMPACT

Projekti peamised eesmärgid on järgmised:

- Arendada Balti riikides tegutsevate noorteorganisatsioonide suutlikkust, oskusi ja oskusteavet sotsiaalse mõju hindamise teemal, mis hõlmab noorte elule avaldatava positiivse mõju planeerimist, loomist, hindamist ja selle kommunikeerimist.
- Tõsta sotsiaalse mõju hindamise tähtsust Balti riikide poliitikakujundajate ja sihtrühmade seas. Samal ajal pakkudes praktilisi ja kasutajasõbralikke materjale, poliitikasoovitusi ning viies ellu mitteformaalseid hariduslikke ja kogemuste vahetamise sündmuseid noorteorganisatsioonidele.

Viited

Active Citizens Fund. (2021). EEA and Grants 2014-2021 – *Active Citizens Fund: Supporting civil society | EEA Grants.* Eeagrants.org. Retrieved 10 April 2022, from

https://eeagrants.org/resources/eea-and-grants-2014-2021-active-citizens-fund-supporting-civil-society?fbclid=IwAR00KDJUFJIn3JA69x8u1S3Tet4MGm870Vod65rrppkQQUR7GWXu8ccGjbY.

Ceizarienė, B., & Ruikytė, E. (2022). *Legalaus skaitmeninio turinio vartojimo ir antipiratavimo skatinimas.* Kurklt.lt. Retrieved 2 March 2022, from

http://kurklt.lt/wp-content/uploads/2021/12/Esamos-situacijos-analize.pdf.

Crow, D., & Jones, M. (2018). Narratives as tools for influencing policy change. *Policy &Amp; Politics,* 46(2), 217-234.

https://doi.org/10.1332/030557318x15230061022899

Department of Youth Affairs. (2021). *Tyrimai.* Jrd.lt. Retrieved 10 April 2022, from

https://jrd.lt/informacija-dirbantiems-su-jaunimu/informacija-apie-jaunima/tyrimai.

Dunne, A., Ulicna, D., Murphy, I. and Golubeva, M., 2014. Working with young people: the value of youth work in the European Union. *European Youth Forum*, [online] Available at:

https://tools.youthforum.org/policy-library/wp-content/uploads/2021/04/YFJ_StudyOnTheSocialValueOfYouthOrganisations_1P1.pdf> [Accessed 6 March 2022].

Eesti Noorte-Uhenduste Liit. (2022). *Valminud on noorteühenduste mõju analüüs | EESTI NOORTEÜHENDUSTE LIIT.* EESTI NOORTEÜHENDUSTE LIIT. Retrieved 2 March 2022, from

https://enl.ee/2018/11/27/valminud-on-noorteuhenduste-moju-analuus/.

European Commission. (2021). Erasmus+. Erasmus+ EU programme for education, training, youth and sport. Retrieved 10 April 2021, from

https://erasmus-plus.ec.europa.eu/about-erasmus/what-is-erasmus.

Good Deed Foundation. (2022). *Impact Fund — Good Deed Foundation.* Good Deed Foundation. Retrieved 10 April 2021, from

https://www.heategu.ee/impact-fund#:~:text=Good%20Deed%20Impact%20Fund%20is,inequity%2C%20public%20health%20and%20environment.

Viited

Hempel, K., & Cunningham, W. (2010).Investing in your country's children and youth today : good policy, smart economics. Child & Youth Development Notes. Retrieved 2 March 2022, from. Youthpolicy.org.

Holton, D., Watkins, J. and Siladi, S., 2016. STUDY ON THE SOCIAL VALUE OF YOUTH ORGANISATIONS. European Youth Forum, [online] Available at:

https://tools.youthforum.org/policy-library/wp-content/uploads/2021/04/YFJ_StudyOnTheSocialValueOfYouthOrganisations_1P1.pdf> [Accessed 6 March 2022].

Matkevičienė, R., Stonkienė, M., Šupa, M., Adomaitytė-Subačienė, I., & Janiūnienė, E. (2022). Dev.gerinorai.lt. Retrieved 2 March 2022, from

http://dev.gerinorai.lt/wp-content/uploads/2021/05/Socialinio_verslo_galimybiu_studija_final.pdf?_ga=2.127980684.1453230912.1643188867-1996427012.1623250858.

Mitchell, N. (2021). Social Impact: Definition and Why is Social Impact Important?. Career Hub | Duke University. Retrieved 2 March 2022, from

https://careerhub.students.duke.edu/blog/2021/09/03/social-impact-definition-and-why-is-social-impact-important/#:~:text=Social%20impact%20creates%20opportunities%20that,thus%20gain%20economic%20growth%2C%20etc.

Merkys, G., & Bubelienė, D. (2021). SOCIOLOGINĖ STUDIJA: SOCIALINIO VERSLO SKATINIMO LIETUVOJE EKONOMINĖS, SOCIALINĖS, POLITINĖS IR TEISINĖS PRIELAIDOS. Retrieved 7 March 2022, from

https://lisva.org/wp-content/uploads/2021/12/Socialinio-verslo-galimybiu-studija-2021.pdf.

National Foundation of Civil Society - SA KÜSK. (2022). National Foundation of Civil Society - SA KÜSK. SA KÜSK. Retrieved 10 April 2021, from

https://kysk.ee/en/about-us/national-foundation-of-civil-society/.

Oxford Research Baltics, (2021), Pasākuma "Atbalsts sociālajai uzņēmējdarbībai" starprezultātu novērtēšana un priekšlikumu izstrāde tiesiskā ietvara un atbalsta pilnveidošanai GALA ZIŅOJUMS, Nr. 9.1.1.3/15/I/001 ietvaros. Retrieved 2 March 2022, from

https://www.lm.gov.lv/lv/media/14466/download

Startup Estonia. (2022). About — Startup Estonia. Startup Estonia. Retrieved 10 April 2022, from *https://startupestonia.ee/about.*

Zeiļa, R., Švarce, L., Mencendorfa, R., Cīrule, M., Aps, J., & Akkermann, C. et al. (2021). BALTIC : YOUTH : IMPACT - Needs assessment and overview of the best practices. Sua.lv. Retrieved 7 March 2022, from

https://sua.lv/wp-content/uploads/2021/06/Needs_asessment_ENG-with-links.pdf.